

3.1 Hvad er socialisation?

Flere af de aspekter, som de unge mere eller mindre bevidst berører i fokusgruppeinterviewet, handler om det, vi inden for sociologien kalder for socialisationsprocessen og identitetsdannelsesprocessen.

Socialisation betyder, at vi mennesker "opdrages" til at blive en del af samfundet. Vi indlærer de normer og værdier og færdigheder, som er nødvendige i samfundet, og som skaber betingelser for, at vi kan integrere os i samfundet. Vi mennesker finder så at sige ud af, eller indlærer, hvad der er rigtigt og forkert, hvad man kan gøre, hvordan man skal gøre det, og hvad omgivelserne forventer af os. Der tales traditionelt om to forskellige former for socialisation: den **primære og den sekundære socialisation**. Se figur 3.1.

Det centrale ved både den primære og sekundære socialisation er, at individet indlærer eller indoptager bestemte normer og værdier, som gør det muligt at deltage og fungere socialt sammen med andre mennesker i samfundet. Se også tekstboks 3.2.

Inden for sociologien defineres en norm som en adfærdsregel eller en forventning om en bestemt adfærd. I det danske og andre samfund findes der både formelle og uformelle normer, som regulerer vores liv.

De **formelle normer** er synlige eller officielle regler som fx den lovgivning, der regulerer det danske samfund. De formelle

Figur 3.1 Primær og sekundær socialisation

Socialisationsform	Kendetegn ved socialisationsformen
Primær socialisation	Den primære socialisation finder sted i de nære omgivelser, primært i familien og gennem meget nære og intime venskabelige bånd. Det er i familien, at individet for første gang lærer om normer og værdier. Man taler derfor om, at barnet i den primære socialisation går fra at være biologisk til socialt væsen.
Sekundær socialisation	Den sekundære socialisation er den socialisation, der foregår uden for hjemmet. Den sekundære socialisation finder sted i samfundets institutioner, fx vuggestue, børnehave, skole, fritidshjem, fritidsklub osv. I den sekundære socialisation fortsætter individet indlæringen af normer, værdier og adfærd, der skal gøre det i stand til at deltage i samfundets fællesskab.

normer er således med til at regulere den opførsel og sociale adfærd, som samfundet tillader, og ikke tillader.

Men der kan også være **uformelle normer**. De uformelle normer er væsentlige for den måde, vi mennesker agerer på i forskellige sociale situationer. Inden for sociologien definerer vi uformelle normer som de uskrevne adfærdsregler, vi mennesker følger uden egentlig at vide hvorfor. De uformelle normer er nemlig ikke klart defineret på skrift og heller ikke altid i tale. Fx i et klasselokale, hvor eleverne rækker hånden op for at sige noget. At række hånden op er en regel, der ikke er nedfældet nogen steder, men som håndhæves, måske fordi andre elever i klassen gør det samme, eller fordi læreren ønsker det. Også det at spise med kniv og gaffel er en uskreven regel i det danske samfund, som fortæller os, at vi skal opføre os på en bestemt måde. Vi oplever de uskrevne regler mange steder i vores hverdag, men vi tænker ikke særligt meget over dem, fordi de er blevet en naturlig del af os selv, de er blevet *internalise-*

ret. En norm er internaliseret, når normen overholdes, selvom normsenderen ikke er til stede.

Tilpasning til de uformelle normer sker, fordi vi mennesker frygter den sociale modreaktion, som vi kunne blive mødt med, såfremt vi brød med de uformelle normer. Afvigelse fra de uformelle normer kunne resultere i, at man blev udsat for mobning eller blev udelukket fra det sociale fællesskab i klassen eller på gymnasiet/HF.

Disse eksempler på modreaktioner kaldes også for **sanktioner**, og sanktioner knytter sig tæt til både formelle og uformelle normer. Sanktioner behøver ikke kun at være *negative* i form af straf, men kan også være *positive* i form af en belønning. Ofte vil overtrædelse af samfundets formelle normer, som fx at køre uden billet i bus eller tog, eller hvis nogle personer begår kriminalitet, udløse en negativ sanktion i form af bødestraf, samfundstjeneste, betinget eller ubetinget fængselsstraf. Hvis personer derimod efterlever samfundets

Tekstboks 3.2

Dobbeltsocialisation og forandringer i familien i det senmoderne samfund

Ændringen i det traditionelle kønsrollemønster mellem mænd og kvinder, se kapitel 4, har også haft indflydelse på familiens udformning. I tidligere samfundsformer var familietypen henholdsvis **generationerfamilien** (bedsteforældre, forældre, søskende) og **kernefamilien** (en stærk enhed med tydelige normer og værdier, som det enkelte individ kunne rette sig efter).

Sådan er det ikke længere. Grundet samfundsudviklingen med to udearbejdende forældre er den sekundære socialisation langt mere fremtrædende end tidligere. Den sekundære socialisations øgede indflydelse på individets indlæring af normer og værdier skyldes, at forældrene er væk fra hjemmet i længere tidsperioder hver dag. Desuden bor bedsteforældre ikke længere

sammen med familien, og de har ofte selv et arbejde, der skal passes, hvilket betyder, at de ikke kan passe deres børnebørn.

Konsekvensen er, at flere børn passes uden for hjemmet. Professor i socialpsykologi Lars Dencik taler i den sammenhæng om, at barnet i det senmoderne samfund **dobbeltsocialiseres**. Det betyder, at barnet tidligt i livet lærer at agere eller forholde sig til normer og værdier i to forskellige socialisationsarenaer. Den ene arena er i hjemmet hos mor, far og evt. søskende, og den anden er i daginstitutionen. Som det fremgår af figur 3.2 er der forskel på de to socialisationsarenaer.

Ifølge Dencik stiller det store krav til det enkelte barn, at det skal kunne navigere mellem de forskellige normer, værdier og

Figur 3.2 Barnets socialisationsarenaer – den dobbelte socialisation

	I familien (primær socialisation)	I institutionen (sekundær socialisation)
Barnets sociale position	Unik Uerstattelig	Lige med andre Udskiftelig
Barnets relationer	Private Gennemvævet af følelsesmæssige bånd	Offentlige Objekt for arbejde
Barn – barn forhold	Få, men stabile forhold Forskellige aldre	Mange, skiftende Samme aldersgruppe
Konsekvenser af dobbelt-socialisation	Barnet lærer at formulere sine egne behov. Barnet bliver mere følsomt over for andres behov og ønsker	Barnets sociale kompetencer udvikles i høj grad i institutionerne. Sammenligning med jævnaldrende har stor betydning for barnet. Barnet lærer at omgås børn fra forskellige sociale lag, bliver fleksibel i sociale relationer

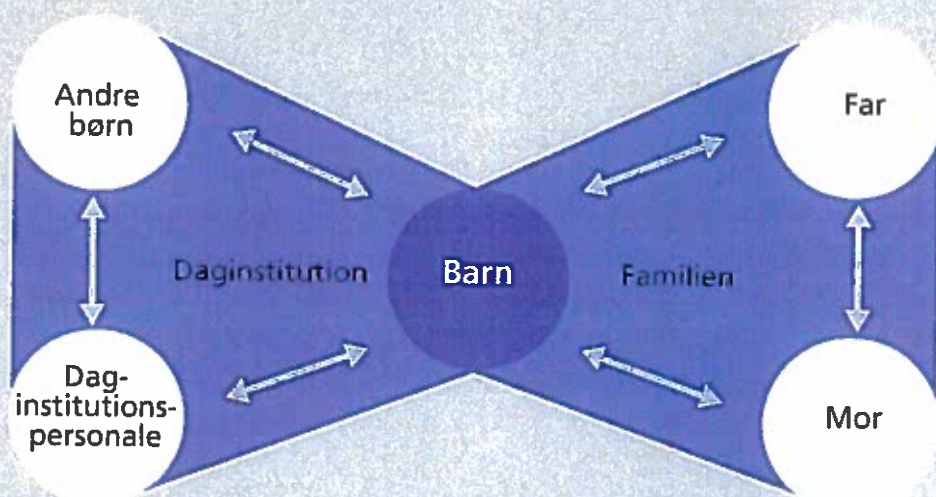
Kilde: Inspireret af Lars Dencik i Benny Jacobsen og Ove Outzen, Liv i Danmark, Columbus 2010.

forventninger i de to forskellige socialisationsarenaer. I begge arenaer er det barnet, der er omdrejningspunktet. Det enkelte barn bliver, som illustreret i sommerfuglemodellen figur 3.3, bindeled mellem familie og daginstitution.

Denik mener, at dobbeltso­cialiseringen er positiv, fordi barnet opdrages til at kunne foretage selvstændige valg og være fleksibel i sociale relationer med andre i en tidlig alder. Kritik af dobbeltso­cialisering kan i den forbindelse være, at barnet for

hurtigt rykkes væk fra det nære og trygge hjem og overlades til sig selv. Dobbeltso­cialisering er således med til at styrke individu­aliserings­­tendenserne i dagens samfund, hvilket bliver mere tydeligt, når vi fx kigger på forandringer i familietyper. Denik nævner i den forbindelse, at familien i dag kan deles op i fire typer, hvor forskellen mellem de fire familietyper består i, hvor meget det enkelte familiemedlems individuelle behov skal have lov til at fylde i forhold til familie­fællesskabets interesser. Se figur 3.4.

Figur 3.3 Dobbeltso­cialiserings­modellen (sommerfuglemodellen)

Kilde: Benny Jacobsen m.fl.: Sociologi og modernitet, Columbus 2008.

normer, kan det være forbundet med positive sanktioner. Fx vil den dygtige elev i gymnasiet eller på HF, som scorer høje karakterer, blive belønnet af samfundet med fri adgang til drømmestudiet. Normer er så at sige de sociale færdselsregler, som giver en vis forudsigelighed i vores sociale samvær med andre mennesker.

Få "Hands on" på samfundet! Klik ind på www.luksamfundetop.dk og styrk dine samfundsfaglige færdigheder og kompetencer ved at løse øvelsesopgaverne til afsnit 3.1.

3.2 Den sociale kontrol

Den **social kontrol** har til formål, at de, der lever i det danske samfund, tilpasser sig dette samfunds formelle og uformelle normer. Sanktioner bruges i den forbindelse til at holde individerne fast på de herskende normer og værdier i samfundet. Se figur 3.5.

En gymnasie- eller HF-klasse udgøres af mange forskellige personer, der hver især har positioner og status og **social roller** i klassen. Der er ikke tale om formelle positioner, altså at folk er valgt eller ansat til at varetage en bestemt position i klassen. I stedet er der tale om uformelle positioner som fx de smukke og lækre fyre og piger, der ofte har nemmere ved at blive accepteret og blive anerkendt uden egentlig at gøre noget videre for klassens sociale fællesskab. Det gælder også klas-

sens klovn og klassens stille dreng/pige. Disse personer har en mere eller mindre fremtrædende position eller status i klassen afhængig af fx deres popularitet, evner som sportsmand/kvinde eller deres faglige evner. Det er dog ikke altid lige populært at indtage positionen som klassens professor. Personers bestemte positioner og de mange forskellige sociale roller i klassen er udtryk for klassens **social struktur**. Det vil sige, hvordan klassens sociale fællesskab er organiseret og styret, herunder hvordan hierarkiet er i klassen.

Det kan være let at identificere, hvilken position eller status en person i klassen har, mens det kan være vanskeligere at forklare, hvilken social rolle den samme person har. Den sociale rolle skabes gennem andres forventninger til en speciel position og personens egne mere eller mindre bevidste forventninger til rollen.